

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Den pedagogiske lederens rolle i å støtte barn som har vansker for å delta i lek

The preschool teacher`s role in supporting children who face difficulties participating in play

Kandidatnummer: 373

BLUBACH

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Dato: 02.06.2020

Antall ord: 8822

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Denne oppgaven er skrevet i forbindelse med avslutningen av Barnehagelærerutdanningen ved Høgskulen på Vestlandet, avd. Bergen. Arbeidet med oppgaven har vært lærerikt og har gitt meg kunnskap til fremtidig arbeid i barnehagen.

Våren 2020 har vært spesiell grunnet COVID-19. Bibliotekene har vært stengt, og det har dermed vært nødvendig å finne det meste av litteratur på internett, noe som har ført til sekundærhenvisninger. Veiledning har foregått via telefon og intervjuene via videosamtale.

Det er flere som har vært med å gjøre denne oppgaven gjennomførbar og som jeg ønsker å takke. Først vil jeg takke min veileder, Grete Karin Nordvik for veiledning og tilbakemeldinger. Jeg vil også takke mine to informanter som har delt sin kunnskap og sine erfaringer slik at jeg kunne bruke det i min oppgave. Videre vil jeg gi en stor takk til min søster for gode tips, hjelp og støtte. Til slutt vil jeg takke familie og venner for støtte og motivasjon underveis i utdanningen.

Sammendrag

Målet for denne oppgaven er å finne ut hvordan den pedagogiske lederen støtter barn som har vansker med å delta i lek. Hvilke tiltak gjør de voksne for å inkludere barna inn i leken, eller tenker de at det ordner seg bare barna får leke? Formålet er å belyse viktigheten av leken, hva årsaker kan være til liten deltagelse og den voksnes rolle som et støttende stillas. For å finne ut av dette, har jeg sett på teori som omhandler lek som fenomen og voksenrollen. Deretter har jeg intervjuet to informanter med ulike erfaringer, som jeg igjen har drøftet opp mot teorien og noe egen refleksjon. Til slutt vil jeg legge ved en oppsummering om anbefalinger til barnehagelæreren for å støtte barn som har vansker med å delta i lek.

Det viser seg at observasjon er et viktig verktøy for å få kunnskap om barnets behov og hva slagst tiltak som vil være passende. Observasjon vil også være en fordel ved et samarbeid med foreldre og for videre oppfølging. For at barn skal våge å utfolde seg i leken, bør de kjenne på en trygghet. Dette er det de voksne som har ansvar for. Et tiltak som viser seg å fungere, er lekegrupper. I en lekegruppe kan voksne eller andre barn fungere som et støttende stillas for barnet, som vil føre til at barnet får veiledning inn i begynnelsen av leken.

Det er tydelig at det er fokus på at alle barn skal få oppleve lek i barnehagen, og det mine to informanter uttrykker, sammenfatter med det rammeplanen og teorien sier.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	ii
Sammendrag	iii
1.0 Innledning	1
1.1 Oppgavens oppbygging	2
1.2 Begrepsavklaring	2
2.0 Teori	4
2.1 Barn trenger støttende funksjoner	4
2.1.1 Støttende stillas	5
2.2 Lek.....	5
2.2.1 Lekegrupper.....	7
2.3 Barn som ikke deltar i lek	7
2.4 Voksenrollen i lek.....	8
3.0 Metode.....	10
3.1 Kvalitativ metode.....	10
3.2 Datainnsamling.....	10
3.3 Analyse av empirien.....	11
3.4 Etske hensyn	11
4.0 Presentasjon av empiri	13
4.1 Lekens betydning.....	13
4.2 Barn som strever i lek.....	14
4.3 Voksenrollen i lek.....	15
4.4 Hva blir gjort for å fange opp og støtte barn i lek.....	16
4.5 Konsekvenser ved å ikke delta i lek.....	17
5.0 Drøfting av funn.....	19
5.1 Barnehagelærerens oppfatning av lekens betydning	19
5.2 Den voksnes ansvar at barn leker	19
5.3 Den støttende voksne.....	20
5.4 Observasjon	21
5.5 Anbefalinger til barnehagelæreren for å støtte barn som har vansker med å delta i lek	23
6.0 Avslutning	23
Litteraturliste.....	25
Vedlegg 1	27
Vedlegg 2	31

1.0 Innledning

Barn har et behov for å leke og være i et positivt samspill sammen med andre for å tilegne seg sosial kompetanse. Ifølge Rammeplan for barnehagen (2017, s. 20) står det at lek har en viktig og sentral plass i barnehagehverdagen. Barn tilbringer mange timer i uken i barnehagen og en god barnehagehverdag, spiller inn på barns selv- og mestringsfølelse.

Når man jobber som pedagog i barnehagen har man ansvaret for at barn skal føle seg trygge og oppleve å få den omsorgen de trenger. Alle barn er forskjellige, og har behov for tilpasset opplegg som passer for den enkelte. Det står i Rammeplan for barnehagen (2017, s. 40) at:

Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder. Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud.

Dette tyder på at det er den pedagogiske lederens ansvar å tilrettelegge for et tilpasset pedagogisk arbeid for barn som har vansker med å delta i lek og for å kunne heve barnets sosiale kompetanse i sosiale samspill.

I praksis har jeg selv også sett ulike måter personalet tilnærmer seg barna som strever med å få innpass i leken. Av dette har jeg også observert ulik grad av oppfølging og tilrettelegging. Jeg har sett at disse barna synes det er vanskelig, og at de kan utagerer på ulike måter for å få den oppmerksomheten de trenger. Jeg har selv kommet i situasjoner der det har vært nødvendig til å ta stilling til dette, og ikke helt visst hvordan jeg skulle agere. Hva som blir oppfattet som en vanske og hvordan barnet blir forstått og tolket, er avhengig av de voksnes kunnskap, evnen til å vurdere og hvordan vi tilpasser oss barnet.

God kunnskap og rett agering hos barnehagelæreren vil gi et godt grunnlag for læring og utvikling for barn som sliter i lek. Derfor har jeg i denne oppgaven valgt å undersøke problemstillingen: «Hvordan støtter den pedagogiske lederen barn som har vansker med å delta i lek?»

For å undersøke dette har jeg intervjuet to informanter som jobber som pedagogiske ledere, for å få kunnskap om hvordan dette håndteres i disse barnehagene. Videre drøftes dette opp mot relevant teori om hvordan pedagogiske ledere kan støtte barn som opplever dette.

Jeg har valgt å avgrense oppgaven min til barn mellom 3-5 år, og fokuset vil være på de barna som har lav lekekompetanse, men ikke kvalifiserer til spesialpedagogisk hjelp. Barn med en form for diagnose, samt fysisk funksjonsnedsetting eller psykisk funksjonshemming, vil ikke bli diskutert i denne oppgave. De er ofte tilknyttet andre instanser og får hjelp der.

1.1 Oppgavens oppbygging

Bacheloroppgaven er delt inn i seks kapitler. I første kapittel begynner jeg med en innledning, begrunner valg av tema og problemstilling, og har en begrepsavklaring for en videre forståelse av oppgavens handling. I andre kapittel vil jeg belyse via teori om hvorfor lek er så viktig og den voksnes rolle i at alle barn skal få muligheten til å delta i og oppleve lek. I tredje kapittel tar jeg for meg hvilken forskningsmetode jeg har brukt og de etiske hensynene man må ta stilling til. I fjerde kapittel informerer jeg om informantene og presenterer funnene i empirien. I neste kapittel drøfter jeg empirien for å besvare problemstillingen, med hjelp fra teorien i kapittel to. Helt til slutt vil jeg oppsummere oppgaven med en avslutning.

1.2 Begrepsavklaring

Lek:

«Lek er den mest dominerende form for virksomhet hos barn, særlig fordi den har så stor betydning for barns fysiske og psykiske utvikling. Driften i leken er først og fremst som «et her og nå-fenomen»» (Lillemyr, 2011, s. 32).

«Lek er en aktivitet som er lystbetont, frivillig og preget av glede. Den er meningsfylt og motiverende, og prosessen er det sentrale» (Hoven & Mørland, 2014, s. 234).

Vansker:

I bokmålsordboka til Språkrådet (2020) står det at ordet vanske, betyr noe som er vanskelig. I denne oppgaven vil det da si barn som har vanskeligheter for å mestre sosiale sammenhenger, da med tanke på lek.

Barnehagelæreren:

I Rammeplan for barnehagen (2017, s. 20) står det at «Personalet skal fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta i lek og erfare glede i lek, og observere, analysere, støtte, delta i og berike leken på barnas premisser.»

I denne oppgaven bruker jeg pedagogisk leder og barnehagelærer litt om hverandre. For å være pedagogisk leder må man være utdannet barnehagelærer eller ha annen relevant utdanning.

2.0 Teori

Teorikapittelet belyser lekens betydning og viktigheten av en tilstedeværende voksen. Jeg har valgt å ta med teorien til Bruner om det støttende stillas for å belyse hvor viktig det er at den voksne legger til rette for at barnet skal delta i lek.

2.1 Barn trenger støttende funksjoner

Bruner har arbeidet med persepsjonpsykologi, kognitiv teori, språk- og kommunikasjonsteori og læringsteori. Han tror på det tverrfaglige og er opptatt av at det ikke finnes bare en måte å forstå barns læring og tenkning på (Askland & Sataøen, 2013, s. 205).

Individuell kunnskap var Bruner opptatt av i de første arbeidene sine. Det vil si at barnet var en slags «miniforsker» som fant ut av verden alene. Barnet samlet erfaringer, prøvde ut teorier og hypoteser, og forkastet dem i møte med nye erfaringer. Etter en stund utvidet han perspektivet sitt ved å vende oppmerksomheten mot at det å lære, er noe vi gjør sammen med andre. Han utvidet perspektivet enda en gang, hvor han ved å hevde at produksjon av kunnskap som den enkelte opparbeider, er resultat av meningsskaping formet av kulturelle tradisjoner og måter å forstå på (Askland & Sataøen, 2013, s. 206).

Kategorisering og representasjon står sentralt i teorien til Bruner. Der han hevder at mennesket tolker omgivelsene i form av likheter og ulikheter ved objekt eller hendelser. Når vi bruker kategorisering samler vi informasjon og når vi tar avgjørelser. Dermed lærer mennesket seg gradvis å representere verden vi lever i, og dette skiller han mellom tre måter (Askland & Sataøen, 2013, s. 206):

Det enaktive nivået er det første nivået barnet tar i bruk. Dette er det førspråklige nivået der barnet representerer kunnskapene sine gjennom handling. Barnet leker for eksempel med klosser, river ned og bygger opp. Det vil da vise hvordan man kan bygge et tårn ved konkrete handlinger.

Det ikoniske nivået koder barnet omverdenen ved hjelp av bilder. Barnet kan lage tegninger og koder kunnskapen det har om en hendelse eller en situasjon, ved hjelp av tegning.

Det symbolske nivået er barnet i stand til å bruke symbol for å uttrykke kunnskapene sine. Barnet kan fortelle oss eller senere skrive ned en slags veiledning til hvordan en togbane skal bygges (Askland & Sataøen, 2013, s. 207).

Med disse representasjonsformene er poenget, at kognitiv utvikling ikke bare handler om å tilegne seg mer kunnskap eller samle mer informasjon. Men også det å utvikle nye og mer funksjonelle former for representasjon.

2.1.1 Støttende stillas

Begrepet støttende stillas blir i denne sammenhengen brukt om den støtten barn får av en voksen eller et flinkere barn. Da vil barnet bli i stand til å utføre en oppgave som det ikke hadde klart alene. Stillas kan også være modeller, bøker, retningslinjer, instruksjoner osv. Det blir altså brukt om alle former for støtte for det barn tar for seg og er midt oppe i gjennomføringen av (Askald & Sataøen, 2013, s. 208).

Stillaset er en pedagogisk støtte til barnets læringsvirksomhet. Støtten skal fremme barnets selvstendighet og senere gjør denne støtten overflødig. Det er den voksne som stiller opp stillaset for barnet og skal ha en objektiv funksjon. Samtidig tar barnet stillaset i bruk, slik at det også får en subjektiv funksjon. De voksne skal ikke bruke stillaset for barnet, det må de gjøre selv (Askland & Sataøen, 2013, s. 208-209).

Ved å bygge og bruke stillaset i en konkret læringssituasjon påvirker begge parter. I for eksempel situasjoner der jevnaldrende fungerer som stillas, kan det «flinkeste barnet» gå inn i en støttende veilederrolle hvor det kan vise, forklare og kanskje fortelle den som ikke kan, hvordan det kan gjøres og utføres. For barnet som da er stillasbygger, får også dette barnet se problemet fra et annet perspektiv, reorganisere kunnskapen sin og kanskje snakke på en annen måte som den andre forstår (Askland & Sataøen, 2013, s. 209).

2.2 Lek

Lek er et fenomen som det er vanskelig å sette en felles forklaring eller definisjon på. Den har mange forskjellige funksjoner og vanskelig å skille fra andre aktiviteter. Jeg henviser til min begrepsavklaring hvor Lillemyr (2011, s. 32) skriver at det er noen som mener at «Lek er den mest dominerende form for virksomhet hos barn, særlig fordi den har så stor betydning for barns fysiske og psykiske utvikling». Mens andre viser til den typiske lekedriften, og ser leken først og fremst som et «her og nå-fenomen» ved at barnet «er i leken» (Lillemyr, 2011, s. 32). Lek er en aktivitet som er lystbetont, frivillig og preget av glede. Den er meningsfylt og motiverende, og prosessen er det sentrale (Hoven & Mørland, 2014, s. 234). Winnicott mener

at lek er en livsforankring for barnet. Det vil si at leken har innvirkninger på absolutt alle sider ved barnets utvikling (Askland & Sataøen, 2013, s. 79).

Lek er grunnleggende for barns hverdag og i Rammeplan for barnehagen (2017, s. 20) står det at det skal ha en sentral plass i alle barnehager. Askland og Sataøen (2013, s. 79) skriver at det er gjennom lek, barn får mest spillerom. Det er der de lærer seg hvordan de skal håndtere ulike situasjoner og det er en arena for å bearbeide opplevelser og inntrykk. Barnet skaffer seg erfaringer og blir kjent med omgivelsene gjennom lek (Lillemyr, 2011, s. 32). Lillemyr (2011, s. 32) refererer til Åm (1989) som skriver at Buytendijk (1933) kaller dette for «den barnlige dynamikk». Leken engasjerer barnet, ofte på en fullstendig og oppslukende måte. Barnet vil oppleve å bli «hevet» til et nivå utenfor seg selv. Csikszentmihalyi (2000) kaller dette opplevelse av «flow», der opplevelsen i seg selv gir mening og som betyr noe (Lillemyr, 2011, s. 32).

Den sosiale kompetansen til barnet blir utviklet gjennom lek. For mange barn er leken en utprøvningsprosess der normer og verdier blir satt på prøve. Der vil de kunne få en økende forståelse av problemer og konflikter det har vanskeligheter for å fatte, for eksempel samhandling mellom mennesker (Lillemyr, 2011, s. 34).

Lekeinnholdet kan endre seg raskt og av forskjellige grunner endre karakter. Dette vil skje når for eksempel et barn går ut av leken, eller et nytt barn kommer inn. Leken er uforpliktende, og barn lærer seg selv å kjenne og utvikle tillit og respekt i forhold til seg selv og hva det er i stand til å mestre av utfordringer. Gjennom lek oppnår barn trivsel og viktig sosial læring, og for barn som av en eller annen grunn blir stående utenfor leken, kan det få konsekvenser for videre utvikling (Lillemyr, 2011, s. 33).

Det å legge til rette for barns lek vil innebære å legge til rette for perspektivet «barns beste», slik det uttrykkes i barnekonvensjonen (artikkel 3) om barnets rettigheter (Barne- og familiedepartementet, 1991). For at barn skal kunne utvikle seg og lære gjennom lek, må vi ikke glemme at trygghet er en grunnleggende forutsetning for lek. Når barn føler trygget, tør det utfolde seg (Lillemyr, 2011, s. 41). Ut fra et langsiktig folkehelseperspektiv har deltagelse i lek en viktig funksjon, men også ut fra et trivselsperspektiv, her og nå, har det stor betydning for alle barn (Hoven & Mørland, 2014, s. 249).

2.2.1 Lekegrupper

Flere forskere har kommet fram til at lekegrupper kan være bra for utvikling av lekeferdigheter (Hoven & Mørland, 2014, s. 247). Det er de voksne som styrer og organiserer gruppene, mens det er barna som bestemmer mesteparten av innholdet. Lekegruppene foregår gjerne over en viss tid, og for at dette skal kunne gjennomføres trengs det en gruppe barn som utfyller hverandre. For å sette sammen gode lekegrupper, krever det at pedagogen har god kunnskap om barnegruppa og innsikt i hva barna trenger. Dette er en strukturert måte å jobbe med lek på, som samtidig ivaretar lekens egenskaper. Ved at barna får være med å påvirke lekens innhold og sin rolle, får de muligheten til å tilegne seg mestringsstrategier som de benytter i samspill med andre. Dette er strategier som går ut på hvordan barnet tar kontakt med et annet barn som den ønsker å leke med, hvordan leken opprettholdes og videreføres og hvordan den skal håndtere konflikter (Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

2.3 Barn som ikke deltar i lek

For at barna skal ha en bra barnehagehverdag, må personalet, som det står i Rammeplan for barnehagen (2017, s. 23) legge til rette for et positivt samspill mellom både barn og voksne. For at barn skal kunne utvikle sosial kompetanse, er leken av stor betydning (Lillemyr, 2011, s. 34).

I nesten hver eneste barnehage finnes det noen barn som ikke leker. De forstår ikke hva de andre barna gjør, og blir stående utenfor leken eller de ødelegger for de andre. I en rotete og urolig verden kan man bearbeide opplevelser og erfaringer gjennom lek, noe som gjør at barnet kan forstå omgivelsene på en enklere måte (Olofsson, 1993, s. 102). Olofsson (1993, s. 101) nevner tre grunner til at barn ikke deltar i lek. Hun mener at den første grunnen er at leken krever trygghet. Barn som er trygge, lar seg ikke forstyrre, mens de som er redde må være på vakt og klarer ikke å slippe virkeligheten og gå inn i leken. De utrygge barna kan ha vanskeligheter med å konsentrere seg, lettere å forstyrre, de mister lett handlingen og hopper urolig fra det ene til det andre. Det ender ofte med at de avbryter og forstyrrer andres lek (Olofsson, 1993, s. 101). Den andre grunnen hun nevner, er hvis de lever i en kaotisk hverdag med familieproblemer. Årsaker kan være at kanskje foreldrene skal skilles, for tunge arbeidsoppgaver på jobben eller andre sosiale problemer som foreldene bruker all sin energi på og ender med at de hverken orker eller har lyst til å leke med barnet. Med dette mister barnet god leketrening og erfaringer (Olofsson, 1993, s. 102). Det siste Olofsson (1993, s. 102)

mener er grunnen for at barn ikke leker, er uro og manglende evne om hvordan man leker. De har ikke forstått koden og lært hvilke verktøy de må ta i bruk.

2.4 Voksenrollen i lek

Killèn (referert i Sjøvik, 2014, s. 134) mener at barnehagen skal være et sikkerhetsnett som fanger opp barn som kommer i barnehagen og ikke får tilfredsstilt sine omsorgsbehov på en god nok måte i hjemmet. Det blir forventet at barnehagen skal være i stand til å ivareta alle barns individuelle behov og motvirke at det oppstår unødige utviklings- og lærevansker (Sjøvik, 2014, s. 134).

Barn tilbringer mye tid i barnehagen. Det er derfor viktig at personalet gir barna et trygt sted å gå til og trygge relasjoner utenfor familien. Dette kan personalet gjøre ved å vise empati, vise at en ser barnet for den det er, ved å være engasjert følelsesmessig og ha realistiske forventninger til barnet (Forsberg, 2009, s. 32). Ifølge Olofsson (1992, referert i Tronesvold, 2013, s. 36) lærer barn det tidlige grunnlaget for lek av de voksne, som vil si de sosiale lekereglene, som enighet, gjensidighet alternering. Hun mener også at det er de voksnes ansvar at barn leker. Bonnevie og Pålerud (1998, s. 55) skriver at «Pedagogisk leder har ansvar for alle barn på avdelingen og i særdeleshet for barn med spesielle behov.» Pedagogisk leder har også ansvaret for å benytte seg av de ressursene som er disponible, som for eksempel enkeltbarn, barnegruppa, foreldre, personalet, utstyr, lokaler og nærmiljø (Bonnevie & Pålerud, 1998, s. 55).

Tilstedeværende voksne som setter seg ned sammen med barna og viser en interesse, vil være beroligende for barna, at det ikke skal skje noe farlig. De voksne signalisere da at her kan man delta i leken uten å være redd for å bli slått eller å bli fryst ut. Ifølge Olofsson (1993, s. 135) er det den voksnes rolle å være veileder for barna i leken. Tronesvol (2013, s. 37) refererer til Guss (2003b) som påpeker at det å gi inspirasjon og erfaringer til barna, er med på å gi barna et felles referansepunkt i leken, for eksempel turer eller eventyr. Et eksempel er i en butikklek, hvor de voksne kan vaske gamle yoghurtbegre som barna tidligere har spist, ta vare på gamle melkekartonger og lage penger og bankkort som barna kan betale med.

Tronesvold (2013, s. 38) refererer også til Lamer (1997) som skriver at de voksne i noen tilfeller kan gå inn i leken for å gi variasjon og inspirasjon til leketemaet og maktmønsteret. Hun mener at barn lærer sosiale ferdigheter ved å diskutere og argumentere for hvem som

skal ha de forskjellige rollene i leken. Hun påpeker hvis maktbalansen i leken er skeivfordelt, som for eksempel at det er de samme barna som bestemmer hver gang, bør en voksen delta for å endre dette mønsteret. Lamer (1997) uttrykker at de voksne må ta i bruk sine kunnskaper, og bruke språk som er typisk til de rollene som de går inn i, og gjennom dette lære barna ulike rolleteknikker.

Tronesvold (2013, s, 35) refererer til Heggstad (1994) at den voksne kan oppnå en forståelse av enkeltbarnet og barnegruppen ved å delta i lek, samt det å få innblikk i barns lekeverden. Observasjon av barn som leker har alltid vært en viktig oppgave for voksne i barnehagen, men Åm (1984, s. 51) mener at som deltager i leken, kan den voksne få et annet innblikk i leken enn hvis man er en passiv tilskuer. Voksne observerer da barn gjennom lek om deres læring, utvikling, sosialisering på forskjellige områder og samspillet mellom barna. Personalet kan utveksle ulike erfaringer og observasjoner, og videreformidle og bevisstgjøre seg og foreldre om lekens betydning for barn. De kan da også utveksle erfaringer om hva barn er opptatt av, hvordan de leker med andre, trivsel i leken og hva de gjennom lek uttrykker om seg selv og omgivelsene (Lillemyr, 2011, s. 36).

3.0 Metode

Metoden i forskning forteller oss noe om hvordan vi skal gå frem for å finne ny eller etterprøve kunnskap, og det bidrar til å få en bedre forståelse av det samfunnet vi lever i, og hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler (Dalland, 2012, s. 111-112). I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for valg av metoden jeg har valgt for å finne svar på min problemstilling: «Hvordan støtter den pedagogiske lederen barn som har vansker med å delta i lek?»

3.1 Kvalitativ metode

Valg av metode ble påvirket av problemstillingen min, men samtidig har valget hatt en innvirkning på formuleringen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). For å få svar på min problemstilling, har jeg valgt å ta i bruk intervju, som er en kvalitativ forskningsmetode. Det vil fange opp meninger og opplevelser som ikke kan tallfestes eller måles. Formålet med denne metoden er å få tak i informantens egen personlige prosess eller problemer i praksis (Dalland, 2012, s. 153). Kvalitativ forskning vil ofte være induktiv. Det vil si at en trekker slutninger fra det enkelte eller spesielle til det allmenne. Det er det innsamlede materialet som styrer konklusjonen og teoridannelsen (Løkken & Søbstad, 2013, s. 35). Målet med denne metoden er å forstå motiver og hensikter, og å få dypdeinnsikt i menneskelig atferd (Løkken & Søbstad, 2013, s. 36).

3.2 Datainnsamling

Jeg har valgt å bruke semistrukturert intervju, som vil si en samtale mellom meg som forsker og informanten. Jeg tok utgangspunkt i en intervjuguide (se vedlegg 2) der jeg på forhånd hadde planlagt hva temaet for samtalen skulle være (Bergsland og Jæger, 2014, s. 71). Problemstillingen som ble presentert på intervjuene hadde en litt annen ordlyd enn den endelige. Min vurdering er likevel at intervjuene er fullt ut relevante for den endelige problemstillingen.

Planen var å ha et intervju der vi skulle sitte i samme rom, men med tanke på omstendighetene rundt COVID-19 løste vi det med en videosamtale hvor vi likevel kunne se hverandre og lese kroppsspråket slik at det ikke ble noen misforståelser.

Valget av denne metoden, gjorde jeg for å kunne se på hva slags perspektiver en barnehageansatt har for å støtte barn med utfordringer ved lek, kunnskap og hvordan det reflekteres over og hvordan det jobbes med i praksis. Det jeg oppnådde med disse intervjuene, var å få inn den ønskelige data med gode erfaringer.

Det er ikke utelukkende bare positive aspekter med intervju som metode. Svakheterne er at resultatene baserer seg på kun to informanter. Med denne metoden kan man derfor ikke generalisere resultatene, men heller fremme refleksjoner som fører til drøfting hvor man kan koble inn relevante teorier. Det kunne også vært interessant for oppgaven å intervju en spesialpedagog for å se på hva slags andre tiltak og observasjonsmetoder de bruker for å hjelpe disse barna. For å se på hva slags resultater tiltakene gir og hvor god oppfølgingen er, hadde det også vært interessant å intervju foreldre for å høre deres erfaringer.

Jeg brukte lydopptaker under intervjuene for å ha en dialog og for å eventuelt kunne stille oppfølgingsspørsmål. Etter intervjuene transkriberte jeg, og noterte meg interessante utsagn for å skaffe et godt overblikk over materialet.

3.3 Analyse av empirien

For å presentere empirien har jeg kategorisert materialet i fem overskrifter. Disse fem kategoriene er lekens betydning, barn som strever i lek, voksenrollen i lek, hva blir gjort for å fange opp og støtte barn i lek og konsekvenser ved å ikke delta i lek. Disse fem kategoriene ble valgt for å belyse ulike sider av problemstillingen.

Det å avgjøre hva slags teori jeg skulle bruke, var en prosess. Før intervjuene hadde jeg funnet noe jeg synes var interessant og ville undersøke, mens også en del av teorien ble funnet underveis mens jeg leste gjennom intervjuene. For å drøfte problemstillingen har jeg sett på empirien opp mot teorien i hver del.

3.4 Ethiske hensyn

Bergsland og Jæger (2014, s. 85-86) skriver om viktigheten ved behandling av personvernopplysninger og hvordan informanten skal informeres og få kjennskap om undersøkelsens formål, frivillig deltagelse, hovedtrekkene i prosjektet og rett til å trekke seg. Jeg sendte på forhånd ut et informasjonsskriv om prosjektet og deres rettigheter på et

samtykkeskjema de måtte skrive under på. Der ble de også informert om deres anonymitet. Prosjektet er også sendt inn og godkjent av NSD.

4.0 Presentasjon av empiri

De to informantene jobber i hver sine barnehager i ulike fylker, hvor begge barnehagene er i nærhet til by. Begge har erfaringer med å både være pedagogiske ledere og barnehagelærer 2, samt å lede de ulike aldersgruppene. Den ene informanten har 12 års erfaring med å jobbe i barnehage, mens den andre har 1 års erfaring. Med utgangspunkt i svarene informantene gav i intervjuet, har jeg sortert dem og delt dem opp i ulike kategorier. Jeg kaller informanten med 12 års erfaring for informant 1, og informanten med 1 års erfaring for informant 2.

Under intervjuet la jeg vekt på problemstillingen «Hvordan støtter den pedagogiske lederen barn som har vansker for å delta i lek», som betyr at jeg ønsket å høre informantenes tanker og erfaringer rundt barn som har vansker for å delta i lek. Dette valgte jeg bevist for at de ikke skulle føle at de ble testet på sin kunnskap, men heller være opptatt av hva de tenker og hvilke erfaringer de satt inne med om dette temaet. Gjennom de to intervjuene fikk jeg inntrykk av at disse to informantene forstår viktigheten av lek og deres rolle som pedagogisk leder.

Jeg har valgt å dele empirien inn i fem kategorier. Kategoriene belyser informantenes tanker og erfaringer om hvorfor lek er viktig, og hvordan man kan støtte barnet som har utfordringer i leken.

4.1 Lekens betydning

Begge informantene var enige om at lek er viktig for barn og det viktigste som gjøres i barnehagen. Informant 1 begynte med å si: «Det er med leken de lærer å forholde seg til hverandre, de lærer mye om samspill og om livet. De får masse språktrening og trening på å regulere seg selv.» Informant 2 sa det på denne måten: «For barn er det en måte å utvikle seg på, en måte å få venner på, en måte å lære.» Videre nevner informant 2 også at «Alt kan gjøres om til lek.» Med lek kan man gjøre det kjedeligste om til noe gøy og spennende, sånn som for eksempel rydding. Informant 1 påpeker også at: «Det å få være en del av lek, er utrolig viktig for mestringsfølelsen og å få kjenne seg verdifull. Føle at det er plass til meg, og at jeg er en brikke her.»

4.2 Barn som strever i lek

Ved å være med i leken trengs det en form for lekekompetanse. Informant 1 sier at: «Hvis du har lav lekekompetanse har det mye å si for at du skal fungere sosialt. Du lærer mange koder i leken som du ikke lærer ved å sitte å tegne på et ark.» Det å forstå det store bildet i leken, vil da være en utfordring for de barna som ikke har nok lekerfaring og opparbeidet seg disse kodene.

Da jeg spurte informantene om hva som kjennetegner de som deltar mindre i lek, nevner begge to på de som har språkutfordringer, og da spesielt i en samspillslek. Hvis barna er litt stille og tilbaketrukkne, kan det være en sammenheng med språket. Når det kommer til språklig svake barn, og spesielt de som er flerspråklige uttrykker informant 1 at:

Uttalene kan jo være så som så og likevel kan de ganske greit være med i leken, men hvis de ikke har begrepsforståelsen inne til grunn og forstå hva de egentlig snakker om, så er det vanskelig. Hvis du har begrepsforståelsen inne og skjønner settingen, men kanskje ikke har så mange ord selv, så klarer du likevel å henge ganske godt med i mange forskjellige leker.

Da jeg spurte informant 1 om hva slags type lek de barna som strever med språket leker, er svaret: «Inne blir det ofte at de leker med bilene eller togbanen, konkrete som de leker med, veldig lite rollelek. Ute så er det ofte at de finner seg en sykkel.» Videre sier informant 1 også at: «Det er litt skummelt hvis noen bare sitter på sykkelen og bruker den hele tiden. For eksempel sykkelfrie dager er viktig.»

Det som også informant 1 nevner på, er de som strever med å regulere seg selv, de som utagerer. Erfarte konsekvenser fra informant 1 av dette, er at barn ofte kan bytte lek. Det vil si at de er i leken, men klarer ikke å være på samme sted i mer enn noen få minutter eller sekunder. Informant 2 kommer med et eksempel som har skjedd gjentatte ganger i barnehagen:

Når de skal komme inn i lek, hvis noen har sittet i sandkassa og bygd et sandslott, så kommer de inn i leken, men det de velger å gjøre, er å rive ned sandslottet. Eller hvis det er noen som har bygget lego, så skal de rive ned den legoen.

Da reagerer de andre barna ved å snu ryggen til dette barnet, de vil kanskje ikke spørre han eller hun om å bli med neste gang.

Enkelte barn liker også ofte å leke alene, eller å sitte ved bordet med en bordaktivitet. Det skal alle barn få muligheten til, og som informant 1 peker på: «Kan det jo være at de er like gode lekere selv om de sitter en del ved bordet.» Informant 2 understreker at barn som selv velger å ikke være med i leken, at de likevel fortsatt skal vite at hvis de har lyst, er det rom for å bli inkludert.

4.3 Voksenrollen i lek

Informant 1 var opptatt av å passe på å sette av tid til lek. Barn bruker ofte litt tid på å komme inn i leken, og hvis den voksne deltar for mye, kan den fort bli voksenstyrt og det blir organisert for mye. Det kan resultere i at barna mister leken. Informant 1 understreker med at «Vi er voksne som støtter dem, hvis det er noen som faller ut eller strever med å komme inn.» Informant 1 poengterer også at: «Det er også vi voksne som må være rollemodeller når det kommer til å inkludere alle.» Informant 2 påpeker at: «Det er de voksne som må hjelpe barna med å lære viktigheten av at alle får lov til å være med å leke. Det kan de ikke vite av seg selv når man er så liten.» Informanten uttrykker at ved at man er til stede i leken, deltar og sitter i samme høyde som barna, kan man få et innblikk i samspeillet og dynamikken i gruppa.

Noe informant 2 har erfart og oppdaget når et barn ikke får innpass i resten av barnegruppa, er at de heller søker de voksne for å slippe å være alene. Informanten mener da at voksne kan gjøre barna en «bjørnetjeneste». Det informant 2 mener med dette er at:

Man skal alltid trøste og passe på at ingen er ensomme eller alene, men hvis man går rundt og holder barnet i hånden hele tida, da får ikke det barnet lært seg å leke, eller utviklet de sosiale ferdighetene sine.

Videre fortsetter informanten med at man «heller bør veilede barnet og sette seg ned med en barnegruppe som leker sammen med dette barnet for å få det inn i leken.» Informant 1 er opptatt av det å være i forkant, være en støttende voksen i nærheten, i verste fall til de barna som strever med selvregulering, både for barnas og de voksnes del. Dette for at de andre barna fortsatt skal ha en god relasjon til de barna som utagerer, uten at de blir redde. Det avsluttes med at man alltid skal ha noen å leke med, og det er noe voksne alltid skal jobbe med.

4.4 Hva blir gjort for å fange opp og støtte barn i lek

Det begge informantene sier som blir gjort, er å dele barnegruppa inn i mindre lekegrupper. Informant 1 tar med det barnet, som trenger støtte, sammen med for eksempel to andre. Da får barnet trent seg på å være sammen med andre og fungere i en mindre gruppe. Det kan være en fordel å feste seg ved en ting det barnet allerede kan og er opptatt av, noe som det allerede mestrer. Ved å lage mindre grupper mener informant 2 at: «Man får mer rom for en hyggelig samtale og lettere å se alle barna.»

Informant 1 sier at det som generelt kan være lurt i hele barnegrupper, er å gi de referansepunkter i leken. Det vil være en god ting for hele leken ved at man blir kjent med for eksempel et eventyr som Bukkene Bruse. Dette er et eventyr de fleste barn kjenner handlingen til, og dermed kan gi muligheten for at flere barn vil delta. Den voksne kan ta initiativ til å sette i gang leken og være en støtter, og når barna har kommet inn i leken, kan den voksne trekke seg mer og mer ut.

Det informant 1 har gjort for å fange opp de barna som strever med å komme inn i leken er å se og observere. Det er lurt å ha observasjoner på barn i ulike leker og følge med på hvilke barn som leker sammen. Et begrep som blir nevnt av informant 1 er: «du må lytte med øynene.» Det vil si at du må lytte og observere lenge, over tid, for å oppdage de som ikke er i lek, både fra innsiden og fra utsiden. Kanskje den enkleste måten å gjøre det på er å være med å delta i leken, da også for å se hvem som trenger støtte og eventuelt hvem som raskt kan oppfatte leken.

Måten dette blir gjort på, er å føre logg. Informant 1 beskriver dette ved å si:

Vi fører en fast loggbok om alle, hvor vi egentlig skriver ned alt vi kanskje tenker at det her var kanskje litt unormalt. (...) Vi logger alt mulig. Kanskje opplever vi at det barnet har en vanskelig dag, så skriver vi litt om det. Kanskje opplever vi noe i møte med foreldrekontakten i levering eller henting. Det å ta seg tid til å sette seg ned til å skrive noen ord, skal vi. (...) Iblant kanskje vi lurte litt generelt på et barn, så vil vi observere det over en hel dag. Da sier vi til en ansatt at i dag skal du følge det barnet, så skal du observere alt det barnet gjør. (...) Observasjonene har vært helt gull, med tanke på barnevernet, PPT så har vi noe liggende.

Den erfaringen informant 2 har med observasjon er:

Vi har en app som heter TQM som vi bruker i barnehagen som du kan melde inn observasjoner, avvik og forbedringspotensial. Det er dokumentasjonsbasen vi bruker. Der melder jeg inn hvis det er noen som slår, biter osv. Vi har ikke vært så flink til å melde inn hvis for eksempel et barn går mye alene og ikke leker så mye med de andre, så har vi ikke meldt ifra det.

Begge informantene har også et samarbeid og en dialog med foreldre. Informant 2 sier at:

Dialogen varierer. Noen av foreldrene har utfordringer med det norske språket, snakker bare sitt morsmål. Da er det litt vanskelig å fortelle om det som har skjedd i barnehagen. Så er det noen foreldre som tar seg god tid og stiller spørsmål.

Informant 1 sier også at det kan være en utfordring i dialogen med foreldrene. Dette blir sagt på følgende måte:

Vi har hatt noen runder der det har vært vanskelig for foreldrene å se at barnet faktisk strever i barnehagen, hvis de mener at det ikke gjør det. Da vil det være fint å ha observasjonene klare og fortelle at det her har faktisk skjedd. Det kan være at barnet har det helt greit i små grupper hjemme for eksempel, mens når de kommer i større grupper, så er det veldig vanskelig.

4.5 Konsekvenser ved å ikke delta i lek

Begge informantene er enige om at det er mest negativt ved det å ikke delta i lek. Informant 1 sier: «Hvis de ikke deltar i leken, så strever de med det sosiale veldig fort. De lærer seg ikke de sosiale kodene, inntone seg mot hverandre og det å være en del av et fellesskap.» Ved at man ikke blir inkludert i lek, kan også framprovosere mange følelser. Informant 2 nevner blant annet ensomhet.

Ved at man ikke føler på at man har noen venner, kan barnehagen bli et sted hvor man ikke trives eller har lyst til å gå til hvis man ikke har noen å leke med. (...) Hvis det er noen som ikke får oppleve vennskap, så kan det føles sånn tungt, trist og ensomt, og da kan man utvikle depresjon. (...) Kanskje du hele tiden blir redd for å skaffe deg venner, eller redd for å ta kontakt med noen, fordi du ikke har hatt noen gode opplevelser med det tidligere. Da blir det alltid en vond ting det å få seg venner og i sosiale sammenhenger.

Informant 1 tar opp igjen det med at noen barn liker å leke alene.

Det er noen barn som faktisk ikke er så interessert i å leke, men som tilegner seg kunnskap likevel. De skal få lov til å være alene, de som ofte liker å være alene, liker også ofte å være med en eller to andre de også fungerer med. Så lenge man har noen relasjoner som er gode, tenker jeg, da kan man klare seg uten å leke så veldig mye også.

Når jeg spurte informantene om de kunne se virkningene av lite deltagelse i lek, kunne ha en innvirkning på annet sosial samspill, hadde begge informanter erfaringer med dette i samlingsstunder. Informant 1 sa at: «Bare det å sitte i en samling, kan være utfordrende. For de barna som strever med samspill i leken, blir det å oppfatte koder, beskjeder og sånne ting, ofte vanskelig i samling.» Informant 2 sier: «I samlingsstund er det noen som har problemer med å sitte å følge med, som ikke ser ut som får så mye glede av fellesskapet.» Jeg fulgte opp dette svaret ved å spørre om hva de gjorde i slike situasjoner. Da svarte informant 2:

Vi har et mål om at vi skal rose ønsket adferd. Med de barna vi vet kan lage litt lyd i samling, forebygger vi ved at en voksen sitter ved siden av, kanskje stryke litt på ryggen og viser engasjement for samlingen.

5.0 Drøfting av funn

I dette kapittelet drøfter jeg funn i empirien for å besvare problemstillingen, om hvordan den pedagogiske lederen støtter barn med vansker for å delta i lek. Jeg har delt drøftingen inn i fem overskrifter som viser til viktigheten av lek og hvordan man kan hjelpe barnet.

5.1 Barnehagelærerens oppfatning av lekens betydning

Mine to informanter synes begge å være enige om at lek er en stor del og har en viktig betydning for barn i barnehagen, for deres utvikling og kompetanse senere i livet. Begge informantene forteller hva lek er bra for, hva barn kan utvikle og lære, men ingen av dem definerer selve ordet lek. Dette sammenfaller med det Lillemyr (2011, s. 32) skriver om lek som et begrep, som er vanskelig å avklare. Lek kan ha mange funksjoner og derfor er det vanskelig å gi en entydig forklaring eller definisjon av lek som fenomen. Lillemyr (2011, s. 33) nevner på at lekeinnholdet kan endre seg raskt og endre karakter når et barn går ut eller inn av leken. Med tanke på det Lillemyr nevner, er det trolig at leken forandrer seg etter hvem som leker og derfor kan det være vanskelig å si noe om hva lek faktisk er. I teorien står det også at typiske trekk for lek er, lystbetont, frivillig og preget av glede (Hoven & Mørland, 2014, s. 234).

Inntrykket fra begge informantene er at de er opptatt av at barn har muligheten til å oppnå mye gjennom lek. Som nevnt i teorikapittelet er lek grunnleggende for barns hverdag og har en sentral plass i alle barnehager (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20). Det er der de skal få utfolde seg og der de får mest spillerom. Det er gjennom leken de lærer seg hvordan de skal håndtere ulike situasjoner og styrke den språklige- og sosiale kompetansen, og en mulighet hvor de kan bearbeide opplevelser og inntrykk (Askland & Sataøen, 2013, Lillemyr, 2011).

5.2 Den voksnes ansvar at barn leker

Mange tenker at alle barn er lekne og gjør dette frivillig. Men i nesten hver eneste barnehage finnes det noen som ikke leker. De barna dette kan gjelde som begge informantene nevner er de som er språklig svake og informant 1 nevner også på de som strever med å regulere seg selv. Noe informant 1 sier som kan skje da, er at de vil streve med det sosiale veldig fort. Dette kan komme av flere ulike grunner, og gjennom det informant 1 sier om at det trengs en viss form for lekekompetanse, kan det tyde på at dette er nødvendig for å forstå det store

bildet i leken. Dette sammenfatter med en av de tre grunnene Olofsson (1993, s. 101) mener er årsaken til at barn ikke deltar i lek. Hun mener at grunnen kan være uro og manglende evne om hvordan man leker. Hun mener også at det er de voksnes ansvar at alle barn leker.

Det blir understreket av Bonnevie og Pålerud (1998, s. 55) at det er den pedagogiske lederen som har ansvar for alle barn på avdelingen. Dette fører med seg å ta i bruk de ressursene som er disponible, som for eksempel barnegruppa, enkeltbarn eller et utvalg av utstyr. Det ser ut til at begge informantene er bevisste denne rolle og er opptatt av at alle barn skal få leke og det å føle seg inkludert. Det betyr ikke at alle barn må leke sammen hele tiden. Noen barn trives godt med å leke med seg selv og pleier kanskje å gjøre det hjemme. Informant 1 mener at disse barna kan tilegne seg kunnskap på andre måter, og som oftest liker de også å være med en eller to andre barn de er trygge på. Informanten poengterer at: «Så lenge man har noen relasjoner som er gode, da kan man klare seg uten å leke så veldig mye også». På den ene siden strider dette noe imot det Lillemyr (2011, s. 34) sier om at den sosiale kompetansen til barnet blir utviklet gjennom lek. Mens på den andre siden, respekterer informanten barnets ønske som gjør at barnet får ta selvstendige valg og skaper tillit og en god relasjon til informanten.

5.3 Den støttende voksne

Det er spesielt en ting informant 1 har erfart kan være lurt for at alle barn skal få leke, og det er å gi referansepunkter i leken. Ved for eksempel å velge et eventyr alle barna kjenner til, kan det gi muligheten for at flere barn er kjent med innholdet og trygg med hva som kommer til å skje. Dette kan føre med seg at flere vil delta, en opplevelse av mestingsfølelse og et positivt fellesskap. Det støtter oppunder det Tronesvold (2013, s. 37) refererer fra Guss (2003) som sier at det å gi inspirasjon og erfaring til barna, er med på å gi barna et felles referansepunkt i leken. Når barna har kommet inn i leken, bør den voksne trekke seg mer og mer ut og overlate resten av handlingen og forløpet til barna. Den voksnes rolle i leken, antyder Olofsson (1993, s. 135) er å være en veileder for barna. Noe informant 2 er opptatt av, er nettopp det å være en veiledende og støttende voksne. Da fra erfaringer fra informant 2, ved at barnet søker de voksne når det ikke får innpass i leken til resten av barnegruppa. Voksne med lite kunnskap i dette feltet ville da kanskje fort ende med å gjøre barnet en «bjørnetjeneste» ved å gå å holde barnet i hånden og hindre en eventuell lekeerfaring. På den ene siden vil barnet få trøst,

oppmerksomhet og trygghet hos den voksne, men på andre siden vil ikke barnet lære seg å leke eller utvikle de sosiale ferdighetene sine.

Dette kan man gjenspeile i teorien til Bruner om det støttende stillas hvor barn skal få støtten fra en voksen eller et «flinkere» barn (Askland & Sataøen, 2013, s. 208-209). Den voksne bygger opp stillaset for barnet, men det er barnet selv som må benytte seg av det. Akkurat som informant 1 nevner ovenfor ved å ta initiativ til å gi barna et referansepunkt. Stillaset trenger ikke nødvendigvis å være selve den voksne personen, men kan også være et annet barn, en bok eller et eventyr.

5.4 Observasjon

Ifølge Rammeplan for barehagen (2017, s. 20) skal lek ha en sentral plass i barnehagen. Siden lek er en stor del av barnehagehverdagen, er det en ypperlig arena for voksne å observere barna i ulike situasjoner. Som Tronesvold (2013, s. 35) referer til Heggstad (1994), kan den voksne oppnå en forståelse av enkeltbarnet og barnegruppa ved å delta i lek. Dette gjenspeiler seg i det informant 2 sier ved at den voksne er til stede i leken, deltar og sitter i samme høyde som barna. På denne måten får man et innblikk i samspillet og dynamikken i gruppa.

Tronesvold (2013, s 38) refererer til Lamer (1997) som mener at barn lærer sosiale ferdigheter ved å diskutere og argumentere seg frem til de forskjellige rollene i leken. Da kan det være at det oppstår en skeivfordelt maktbalanse, ved at de samme barna får bestemme hver gang. Ved observasjon kan den voksne delta i leken for å endre dette mønstret. På den ene siden krever det god kompetanse hos den voksne, slik at den kan ta i bruk språket som er typisk til de rollene som er fordelt, for å lære barna ulike rolleteknikker. Som informant 1 nevner bruker barn ofte litt tid på å komme inn i leken. Barna må få tid til å etablere de rollene de har diskutert seg fram til før den voksne blir for aktiv. For da på den andre siden kan leken fort bli voksenstyrt og det kan organiseres for mye, som resulterer i at barna faller ut av leken, før den i utgangspunktet hadde startet.

Lillemyr (2011, s. 36) skriver at voksne kan observere barn gjennom lek om deres læring, utvikling, sosialisering på forskjellige områder og samspillet mellom barna. Erfaringen informant 1 har gjort seg gjennom 12 år i barnehagen, er det å skrive logg. Et inntrykk informant 1 har fått, er at barnehageansatte observerer noe og tenker at de skal huske det, men etter en viss tid, er det glemt. På den ene siden bør man prioritere å skrive observasjoner ned for å sikre god pedagogisk dokumentasjon. På den andre siden er det da noe annet som blir

nedprioritert med tanke på utfordringene i en hektisk hverdag, noe som det ofte er i barnehagen. Med det har informant 1 erfart at det å ta seg tid til å skrive noen ord er høyt prioritert. Dokumentasjon er viktig for et videre arbeid og oppfølging av barnet. Det synes også ut til at informant 1 har brukt observasjonene til diskusjon blant personalet, foreldre, PPT og barnevernet. Dette underbygger det Lillemyr (2011, s. 36) skriver om at personalet kan utveksle ulike erfaringer og observasjoner, og videreformidle og bevisstgjøre seg og foreldre om lekens betydning for barnet. Det ser ut til at informant 2 ikke har så mye erfaringer når det kommer til å dokumentere observasjoner. I den barnehagen ser det ut til at de har høyere terskel for å melde fra om situasjoner som kanskje ikke er like synlig som det å slå og bite.

Samarbeid med foreldre, er også noe informantene trekker fram som et viktig arbeid. Begge synes dialogen kan være utfordrende i en varierende grad, og Informant 2 tenker da særlig med tanke på språket. Informanten poengterer i intervjuet at dette kan løses med tolk eller andre ansatte i barnehagen som kan det samme språket. Ved å ha dialog med foreldre og foresatte kan det være forebyggende, med tanke på teorien til Olofssons (1993, s. 102) om de tre grunnene til at barn ikke leker. Det kan være at barnet lever i en kaotisk hverdag med familieproblemer. Noe informant 1 også nevner på, er at det kan være at barnet har det helt greit i mindre grupper, mens når de kommer i større grupper, kan det bli vanskelig. Dette kan være utfordrende for foreldre å fatte, når det kanskje ikke er tilfelle i hjemmet. Da vil det være en fordel å ha observasjoner klare som kan gi foreldre et tydeligere bilde på hva som foregår i barnehagen.

Det som blir observert gjennom hvordan barn leker med andre, trivsel i leken og hva de gjennom lek uttrykker om seg selv og omgivelsene (Lillemyr, 2011, s. 36), kan den voksne bruke til å legge til rette for et pedagogisk opplegg som er tilpasset det enkelte barn, som for eksempel lekegrupper. Som Hoven og Mørland (2014, s. 247) skriver, er det flere forskere som har kommet fram til at lekegrupper kan være bra for utvikling av lekeferdigheter. Informantene uttrykker at dette blir praktisert i deres barnehager. De deler barnegruppen inn i mindre grupper. Når de ser at et barn trenger litt ekstra tilrettelegging, skaper de da et trygt sted hvor barnet kan utfolde seg i trygge omgivelser. Informant 2 mener da at det er enklere for den voksne å skape og legge til rette for en hyggelig samtale og lettere se alle barna. Det kreves god kunnskap og innsikt i hva barna trenger av pedagogen for å lage en god lekegruppe. Informant 1 tar med seg barnet som trenger støtte, sammen med for eksempel to andre. I og med at informanten tenker på at det er lurt å feste seg ved hva det barnet er

interessert i, kan det tyde på at det ikke er et tilfeldig valg av hvilke andre barn som blir med. Som det står i teorikapittelet er barna med på å påvirke lekens innhold og som barnet da er interessert i, får dette barnet muligheten til være et støttende stillas og å tilegne seg mestringsstrategier som igjen kan brukes i andre sammenhenger og sosiale samspill (Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

5.5 Anbefalinger til barnehagelæreren for å støtte barn som har vansker med å delta i lek

Det viser seg at det er flere måter barnehagelæreren kan støtte barn som har vansker for å delta i lek. Målet vil være å gi barna god lekekompetanse. Det en kan begynne med er å sette av tid og gi barna mulighet til å leke, og ikke ha for mange voksenstyrte aktiviteter. Når barna leker, vil det være lurt å gjøre observasjoner ved hjelp av ulike metoder, som for eksempel deltagende observasjon, observasjon utenfra og logg, over lengre tid, er det mange ting man kan oppdage om barnet og leken. Det vil gi dokumentasjon for videre oppfølging. Etter noen observasjoner er det lurt å inkludere foreldre. Om man skal gjøre tiltak i barnehage, skal foreldre bli informert og det gir muligheten til videreføring på fritiden.

Ved observasjon vil man kunne få en oversikt over hvem som leker med hvem, hvem som får hvilke roller og hva interessene til barna er. Dette vil også gi god kunnskap om enkeltbarnet og om barnegruppa, som man igjen kan bruke til å sette sammen barna i mindre lekegrupper. Med lekegrupper kan barnehagelæreren gi lekeerfaringer til barnet og skape ro og trygghet ved at det er en mindre gruppe, kanskje bare med to ekstra barn. I en lekegruppe kan det være lurt å ta utgangspunktet i noe barnet er interessert i. Da vil leken være på barnets premisser og kan føre til mestringsfølelse.

En barnehagelærer skal passe på at alle barn leker. Ved å gi barn referansepunkt, vil det gi muligheten til at flere barn leker sammen. Barnehagelæreren vil da gi inspirasjon til lek og kan fungere som et støttende stillas. Det kan også være en fordel at den voksne er til stede i leken med tanke på maktbalansen. Ved deltagelse i leken, kan den voksne veilede til at alle barna får lekeerfaring med ulike roller.

Ved at barnehagelæreren har god kunnskap om barna og lek, og passer på at alle barn har minst en god relasjon, gir det gode forutsetninger til at barna utvikler god leke- og sosialkompetanse.

6.0 Avslutning

Jeg er opptatt av at barna skal ha en god opplevelse av å gå i barnehagen. Et sted der de skal få oppleve vennskap, glede, spenning, humor, inkludering, lek og læring som vil skape god selv- og mestringsfølelse. Med dette som grunnlag vil det føre til gode opplevelser og en god start i utviklingen av barnet.

Formålet med oppgaven var å finne svar på problemstillingen: «Hvordan støtter den pedagogiske lederen barn som har vansker med å delta i lek?». Mine funne viser at informantene ser viktigheten av at barn deltar i lek og i samspill med andre barn. De mener også at barn skal få leke alene, bare de har noen gode relasjoner. For å støtte barn som har vansker med å delta i lek, deler informantene barnegruppa i mindre lekegrupper. Da kan både andre barn i lekegruppen og/eller den voksne fungere som et støttende stillas for å veilede barnet inn i lek. For at leken ikke skal bli en helt ukjent ting, er det å gi barnet referansepunkter et tiltak man kan gjøre for å støtte barnet til å delta i en samspillslek. Med tanke på dette er det viktig å benytte seg av observasjon for å legge til rette for et pedagogisk opplegg. Da ser man hva barnet strever med og har behov for.

Barnehagelærere og voksne i barnehagen vil aldri kunne bli ferdig utlært når det kommer til å lære om barn og deres utvikling, lek og fantasi. Som barnehagelærer vil man oppleve å møte barn som er utenfor felleskapet og ikke løser de sosiale ferdighetene på lik linje som de andre barna. Voksnes holdninger og atferd virker inn i arbeidet i barnehagen og er med på å forme barnehagehverdagen til både barn og personalet. God kunnskap og kompetanse, tilstedeværelse og engasjement kommer godt med for å gjøre et godt pedagogisk arbeid, som gjør at barn får så gode forutsetninger som mulig for et bra liv videre. En viktig del av det pedagogiske arbeidet er å observere, lytte og se barn, forebygge, oppdage og følge opp det som er nødvendig for å tilfredslitte barnets behov, krav og forskrifter. Samtidig må man være bevisste på at alle barn er forskjellige og jobbe for barns beste.

Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3.utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.

Barne- og familiedepartementet. (1991). FNs konvensjon om barnets rettigheter: vedtatt av de Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30/bke/a3>

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bonnevie, K. & Pålerud, T. (1998). *Tett oppfølging – om den gode barnehagen og barn med spesielle behov*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk

Forsberg, A. T. (2009). *Lek og vennskap i barnehagen - En kvalitativ undersøkelse om hvordan barnehagen gjennom bruk av lek kan hjelpe barn til å danne vennskap*.

(Mastergradsavhandling, universitet i Oslo). Hentet fra:

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32190/AnikaxForsbergx-Masterxoppgave%5b1%5d.pdf?sequence=1>

Hoven, G. & Mørland, B. (2014). Lek for alle barn? Kapittel 10. P. Sjøvik (Red.). *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen*. (3. Utg. s. 233-250). Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra:

<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Lillemyr, O. F. (2011). *Lek på alvor – Barn og lek - en spennende utfordring!* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Olofsson, B. K. (1993). *I lekens verden*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Røys, H. (2000). *Sammensatt landskap. Grunnbok i pedagogisk arbeid*. Oslo: NKS- Forlaget.

Sjøvik, P. (2014). *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen*. (3. Utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Tronesvold, T. (2013). *Lek og voksenrollen - En studie om barns lek og de voksnes involvering*. (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Oslo og Akershus). Hentet fra: <https://oda-hioa.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/10642/2569/Tronesvold.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Universitetet i Bergen & Språkrådet. (2020). Bokmålsordboka. Hentet fra https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=vansker&ant_bokmaal=10&ant_nynorsk=5&begge+=&ordbok= begge

Åm, E. (1984). *Lek i barnehagen – de voksnes rolle*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1

Vil du delta i forskningsprosjektet

Barnehagelærer

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se på hva som blir gjort for at barn i gråsonen for særskilte barn ikke faller igjennom. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med denne bacheloroppgaven er å se på hvordan det blir tilrettelagt for inkludering i leken til barn med samspillsvansker av personalet. Omfanget av dette prosjektet vil bli på ca. 9000 ord.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Dette informasjonsskrivet vil i utgangspunktet bli sendt til to personer. Jeg ønsker å intervjuer deg med tanke på dine erfaringer og din kunnskap innen det å jobbe i barnehage.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du vil få utdelt en intervjuguide med spørsmål. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Intervjuguden inneholder spørsmål om f.eks. hvordan vil du definere et barn med samspillsvansker, sammenlignet et barn med en diagnose? Hva legger du i begrepet inkludering? Og har du erfaringer med barn som har lav lekekompetanse? Dine svar vil bli registrert elektronisk.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vi har tilgang ved behandlingsansvarlig institusjon er student, Aina Plassen Limi og veileder, Grete Karin Nordvik.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lages på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet vil bli lagret i et kryptert dokument.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er ca. 01.07.20.

Etter oppgaven avsluttes/godkjennes, vil alle personopplysninger og lydopptak bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskulen på Vestlandet ved Grete Karin Nordvik grete.karin.nordvik@hvl.no, telefon: 555 85 916
- Eventuelt kan du kontakte Høgskulen på Vestlandet sitt personvernombud: Trine Anikken Larsen – epost: trine.anikken.larsen@hvl.no, telefon: 555 87 682.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17. Referanse: 288209

Med vennlig hilsen

Kandidatnr: 373

Grete Karin Nordvik

(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*bacheloroppgave i barnehagelærer*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2

Intervjuguide

Problemstilling: Hvordan tilrettelegge for inkludering i leken til barn med samspillsvansker?

Innledning

- Mitt formål med intervjuet

Formålet med intervjuet er å se på hva slags tiltak barnehagelæreren/ped.lederen gjør for at disse barna ikke faller gjennom.

- Opplyse om anonymitet og taushetsplikt
- Intervju
- Spørsmål fra informant

Generelle spørsmål

Hva er din stilling i barnehagen?

Hvor mye erfaring har du med å jobbe i barnehage?

Definering

Hvordan vil du definere et barn som har samspillsvansker, sammenlignet et barn med en diagnose?

Hva betyr lek for deg?

Hva legger du i begrepet inkludering?

Hva kjennetegner de som ikke er en del av lekemiljøet?

Erfaringer med barn med samspillsvansker

Har du erfaringer med barn som har lav lekekompetanse?

- Hva slags tiltak har du gjort for et inkluderende lekemiljø?

Har du gjort deg noen tanker om hva slags konsekvenser (positive eller negative) det får for barn som ikke deltar i lek?

- Har du observert at lav lekekompetanse kan ha innvirkning på den sosiale kompetansen? På hvilken måte?

Hvilken type barn er det som deltar mindre i lek?

- Har du gjort noen tiltak for å se hva årsaken kan skyldes?

Har du observert ved lite deltagelse i lek, at de kan ha vanskeligheter i andre sosiale samspill?

- Vil de kunne kjenne på å ikke være en del av fellesskapet?
- På hvilken måte?

Er det enklere å hjelpe barn med en konkret diagnose?

- På hvilken måte?

Samarbeid

I hvor stor grad og hvilke typer observasjoner for dokumentasjon har dere gjort til videre oppfølging?

Hvordan er dialogen og samarbeidet med foreldrene?

Har dere vært i kontakt med andre instanser? Hvilken?

Hvordan har dere gått frem i en eventuelt slik prosess?

Avslutning

Har du noen spørsmål eller ønsker å ta opp som ikke har blitt nevnt?